

CIV-CARE_Poo1-18plus

BIJLAGE

Structurele manipulatieve tactieken in de psychiatrie – impact op patiëntenrechten en herstel

Datum: 18 januari 2026

Versie: v1.00

Reeks: CIV-CARE Poo1-18plus – Normatieve Position Papers

Status: Praktijk- en duidingsbijlage (niet zelfstandig normerend)

1. Doel en status van deze bijlage

Deze bijlage maakt deel uit van de **CIV-CARE Poo1-18plus reeks** en dient ter **praktijkmatige duiding en concretisering** van de structurele mechanismen die in de Poo1-18plus position papers normatief en juridisch zijn uitgewerkt.

Deze bijlage:

- bevat **geen zelfstandig normatief kader**;
- introduceert **geen nieuwe juridische normen**;
- heeft tot doel **herkenning en toetsbaarheid** te vergroten;
- ondersteunt de inzet van de Poo1-18plus position papers in dossiers, procedures en toezicht.

De beschreven tactieken zijn **mechanismegericht**, niet casusgericht, en worden gepresenteerd als **terugkerende patronen** binnen de psychiatrische praktijk.

2. Positionering binnen de CIV-CARE Poo1-18plus architectuur

Deze bijlage staat in directe relatie tot:

- de **Hoofdpositionpaper**:
CIV-CARE_Poo1-18plus_PP_Structurele-zorgafhankelijkheid-ketendynamiek-en-uitsluiting-van-het-sociaal-netwerk;
- de **Inzetmatrix Position Papers**:
CIV-CARE_Poo1-18plus_Inzetmatrix_Position_Papers;

- en in het bijzonder tot de volgende **sub-positionpapers**:
 - *Triangulatie als structureel mechanisme binnen volwassenenzorg;*
 - *Indirecte participatie en structurele stemvervangende;*
 - *Narratiefvorming en dossierconstructie als machtsmechanisme;*
 - *Informele derden en schijnmandaat binnen zorgketens;*
 - *Verantwoordelijkheidsdiffusie en ketenafscherming;*
 - *Belemmering van directe communicatie en relationeel herstel;*
 - *Uitsluiting van het sociaal netwerk als systeeminterventie;*
 - *Zorg zonder afbouw en het ontbreken van een exitstrategie.*

Deze bijlage functioneert als **illustratieve brug** tussen normatief kader en praktijkrealiteit.

3. Begripsafbakening: manipulatieve tactieken

Onder **manipulatieve tactieken** wordt in deze bijlage verstaan:

terugkerende handelingswijzen binnen psychiatrische zorgcontexten die de perceptie, besluitvorming of handelingsruimte van de patiënt beïnvloeden, zonder dat dit expliciet, toetsbaar of proportioneel wordt verantwoord.

Deze tactieken zijn:

- doorgaans **subtiel en genormaliseerd**;
- vaak verpakt als zorg, veiligheid of professionaliteit;
- structureel van aard wanneer zij herhaald of systematisch worden toegepast.

4. Overzicht van structurele manipulatieve tactieken

4.1 Framing en probleemdefinitie

Beschrijving

Gedrag, vragen of kritiek van de patiënt worden structureel geframed als symptoom, weerstand of gebrek aan ziekte-inzicht.

Relatie tot position papers

- Narratiefvorming en dossierconstructie
- Indirecte participatie en structurele stemvervangende

Effect

- delegitimering van de eigen stem;

- versterking van afhankelijkheid;
- legitimering van voortzetting van zorg.

4.2 Selectieve informatieverstrekking

Beschrijving

Informatie over rechten, alternatieven, evaluatiemomenten of klachtenroutes wordt onvolledig, laat of gefilterd verstrekt.

Relatie tot position papers

- Triangulatie
- Belemmering van directe communicatie

Effect

- beperking van informed consent;
- afname van corrigerend vermogen;
- normalisering van volgzzaamheid.

4.3 Pseudo-vrijwilligheid en conditionering

Beschrijving

Zorg wordt formeel als vrijwillig gepresenteerd, terwijl impliciete dreiging van dwang, verlies van privileges of verslechtering van perspectief aanwezig is.

Relatie tot position papers

- Indirecte participatie en structurele stemvervanging
- Zorg zonder afbouw en ontbreken van exitstrategie

Effect

- ondermijning van autonomie;
- juridisch diffuus kader;
- verhulling van dwang.

4.4 Isolatie van het sociaal netwerk

Beschrijving

Contact met familie of andere steunfiguren wordt ontmoedigd, geproblematiseerd of geconditioneerd.

Relatie tot position papers

- Uitsluiting van het sociaal netwerk als systeeminterventie
- Belemmering van directe communicatie

Effect

- verlies van tegenmacht;
- versterking van institutionele afhankelijkheid;
- verarming van herstelcontext.

4.5 Overname van narratief en besluitvorming

Beschrijving

Professionals formuleren conclusies, doelen en evaluaties namens de patiënt, zonder directe en gelijkwaardige participatie.

Relatie tot position papers

- Indirecte participatie en structurele stemvervangning
- Informele derden en schijnmandaat

Effect

- structurele stemvervangning;
- afname van zelfregie;
- versterking van dossierlogica.

4.6 Escalatie door dossierhistorie

Beschrijving

Eerdere beoordelingen worden herhaald en opgehoogd, waardoor afwijking steeds moeilijker wordt.

Relatie tot position papers

- Narratiefvorming en dossierconstructie
- Zorg zonder afbouw

Effect

- zelfversterkende zorgtrajecten;
- verlies van herbeoordeling;
- institutionalisering.

4.7 Verantwoordelijkheidsafscherming

Beschrijving

Beslissingen worden gelegitimeerd via protocollen, overlegstructuren of externe adviezen, zonder herleidbare beslisser.

Relatie tot position papers

- Verantwoordelijkheidsdiffusie en ketenafscherming
- Informele derden en schijnmandaat

Effect

- ongrijpbaarheid van besluitvorming;
- verminderde rechtsbescherming;
- belemmering van toezicht.

5. Gevolgen voor patiëntenrechten en herstel

De cumulatie van deze tactieken leidt structureel tot:

- uitholling van **autonomie en informed consent**;
- beperking van **participatie en rechtsbescherming**;
- verarming van **relationeel en maatschappelijk herstel**;
- bestendiging van **zorgafhankelijkheid**.

Deze gevolgen zijn niet incidenteel, maar het resultaat van **systeemgedrag**.

6. Gebruik van deze bijlage in samenhang met de Poo1-18plus reeks

Deze bijlage wordt ingezet:

- ter **illustratie** van in dossiers waargenomen patronen;
- als **herkenningsinstrument** voor professionals en toezichthouders;
- als **ondersteuning** bij de toepassing van de inzetmatrix;
- als **verduidelijking** bij klachten, bezwaar en toezicht.

De bijlage wordt **altijd gelezen in samenhang** met:

- de relevante sub-positionpaper(s);
- de hoofdpositionpaper;
- en de CIV-CARE Poo1-18plus Inzetmatrix.

7. Slotopmerking

Deze bijlage beoogt geen veroordeling van individuele professionals of instellingen, maar maakt zichtbaar hoe **genormaliseerde praktijken** binnen psychiatrische zorg kunnen uitmonden in **structurele rechtsstatelijke risico's**.

Waar deze tactieken cumuleren, is **normatieve en juridische correctie aangewezen**, conform het CIV-CARE P001-18plus kader.

CIV-CARE P001-18plus – Bijlage

opgesteld door:

Alexander Groenheide

Voorzitter | Stichting De kamer van Sociale Waarden

Menselijke waardigheid als fundament.

info@dekvsw.nl | www.dekvsw.nl

 06 53 44 50 54

 Laurastraat 87, 6471 JJ Eygelshoven

 KVK: 97098817 | RSIN: 867909274

W: DeKvSW.nl

CIV initiatieven:

CIV-CARE.nl | CIV-RAMP.nl | CIV-CAMP.nl | CIV-CALL.com

Burgerschapeducatie/ theater en filmeducatie: Ubuntukids.nl

DE KAMER VAN SOCIALE WAARDEN